

Documentatiecentrum in Merksem kreeg twee waardevolle verzamelingen

Gerd Gentjens

Gerd Gentjens (30/12/1950 Pulderbos – 26/10/2016 Merksem)

Begin 2016 mocht het documentatie- en studiecentrum voor familiegeschiedenis te Merksem een nieuwe vrijwilligster verwelkomen, met name Gerd Gentjens. Gerd ontpopte zich al snel tot een waardevolle medewerkster die zich vooral concentreerde op het schrijven van artikels die verband hielden met het centrum. Haar vroegere beroepsleven als eindredacteur van het Nieuwsblad en haar opleiding als historica waren daar uiteraard niet vreemd aan en zij was dan ook de geknipte persoon voor zulke opdrachten. Helaas, plotseling en onverwacht overleed Gerd op 26 oktober 2016. Gerd was toen nog naarstig aan het werken aan onderstaand artikel. Het werd naar best vermogen afgewerkt.

Gerd (in het midden) snuistert in boeken tijdens het bijpraatmoment van de centrummedewerkers op 3 september 2016.

Twee schatkisten vol bidprentjes

Het documentatie- en studiecentrum voor familiegeschiedenis van Familiekunde Vlaanderen in Merksem kreeg onlangs twee zeer oude en waardevolle verzamelingen bidprentjes en doopkaartjes ten geschenke,

die als het 'Fonds De Brouwer' en het 'Fonds 't Jolle' bewaard zullen blijven en die momenteel door vrijwilligers ontsloten worden. Beide fondsen vormen echte schatkisten voor genealogen en familievorsers.

Fonds De Brouwer

Een tijdje geleden belde mevrouw Hedwig De Brouwer uit Meerdonk het centrum. Zij zocht een vereniging bij wie ze de rijke en uitgebreide collectie bidprentjes en doopkaartjes kon onderbrengen, die door haarzelf, haar moeder en haar grootmoeder werden verzameld. Het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed FARO had haar naar ons documentatiecentrum doorverwezen. Centrumdirecteur Jan Vanderhaeghe ontdekte bij mevrouw De Brouwer een echte schat aan bidprentjes die drie generaties vrouwen gedurende ruim honderd jaar met veel zorg hadden verzameld. Mevrouw De Brouwer wilde alles graag onderbrengen in het centrum, op voorwaarde dat de collectie als één geheel bewaard zal blijven als een fonds dat haar naam zal dragen, het Fonds De Brouwer.

Het Fonds bevat meer dan 30.000 bidprentjes, waarvan de oudste teruggaan tot circa 1850, vooral uit het Land van Waas. Hedwig De Brouwer vertelde hoe haar grootmoeder Maria-Cecilia Blanckaert (geboren in Meerdonk in 1868) de bidprentjes begon te verzamelen in schoendozen en sigarenkistjes. Ze had er dozen vol van, niet alleen van familieleden, dorpsgenoten en kennissen, maar ook prentjes die ze cadeau kreeg van de priesters uit de familie. 'In die tijd was er noch radio of TV en zo werden de bidprentjes nogal dikwijls bekeken en becommentarieerd. Mijn moeke legde ze dan op tafel om ze te bekijken.'

De dochter van Maria-Cecilia Van Royen-Blanckaert, Maria Van Royen, erfde de verzameling van haar moeder en bleef ze trouw aanvullen. Zij begon prentjes te bewaren op grote tekenbladen die ze tot boeken had ingebonden, of op grote bladen die ze per reeks en per uitgever schikte.

En met de dochter van Maria, Hedwig De Brouwer, zette de derde generatie de verzameling verder. Mevrouw De Brouwer startte daarnaast nog met een nieuwe verzameling geboortekaartjes, waarvan ze er zo'n 2.000 heeft verzameld die ook in het Fonds worden ondergebracht.

Niet alleen door de omvang is dit Fonds De Brouwer erg waardevol voor familievorsers, maar ook omdat er ruim een eeuw aan is gewerkt, zodat er tal van oude exemplaren in zitten. Twee willekeurige voorbeelden: Francisca Vergoutere, begijntje in Gent, ° 6-7-1777 + 2-8-1856, of Petrus Van Overloop, ° Kallo 1765 + Kieldrecht 22-1-1854. Wat heel wat van die oude doodsprentjes nog interessanter maakt is dat er foto's of tekeningen van de overledene op staan, voor sommige familievorsers een unieke kans om een beeld van een voorvader of -moeder te zien. In de collectie zitten verder ook gedachtenisprentjes voor een hele familie, waarop je al een flink stuk stamboom kan baseren. Een willekeurig voorbeeld: het prentje van Joannes Baptista Toebat, zoon van Joannes en Theresia Vander Plancke, + 27-1-1812, 49 jaar oud. De namen, geboorteen overlijdensdata van zijn twee echtgenotes worden vermeld, net als die van zijn drie kinderen. Ook de namen van zeven kleinkinderen vind je op dat ene prentje!

De meer dan 30.000 bidprentjes zijn intussen allemaal ingescand door Luc De Backer, erevoorzitter van Familiekunde Vlaanderen Regio Land van Waas, die nu bezig is met het maken van een toegang zodat de namen binnenkort op de website van het centrum doorzocht kunnen worden. De geboortekaartjes werden chronologisch geklasseerd door Hilde De Boeck en er werd een alfabetische lijst op gemaakt.

Fonds 't Jolle

Ook de tweede schenking bidprentjes begon met een telefoontje naar het centrum, ditmaal van de familie 't Jolle uit Kalmthout. De familie dacht er aan de uitgebreide collectie oude en speciale bidprentjes te verkopen die was aangelegd door hun overleden vader, Maurice 't Jolle. In het gesprek met centrumdirecteur Jan Vanderhaeghe werd snel duidelijk dat het dochter Magda Voet-'t Jolle niet om geld te doen was (het centrum koopt trouwens geen bidprentjes aan), maar dat ze vooral een blijvend eerbetoon zocht voor haar vader, door zijn uitgebreide en waardevolle collectie samen te houden. Zo werd er snel een mooie overeenkomst bereikt: de hele collectie van Maurice 't Jolle kwam naar het documentatiecentrum in Merksem, waar ze als één geheel bewaard zal blijven als het Fonds 't Jolle.

Het Fonds 't Jolle bevat 5.777 oude, soms zelfs zeer oude, en speciale bidprentjes. Vele komen uit het Antwerpse, maar er zitten er van heel Vlaanderen tussen. Een groot deel van de collectie betreft priesters, geestelijken en begijntjes. Hoe komt dat zo? De verklaring vinden we in de levensloop van verzamelaar Maurice 't Jolle (1900-1985): hij was ere-bestuurder van de parochiale school St-Eligius en van de parochiale school St-Laurentius, beide in Antwerpen, ere-secretaris van de St-Lutgardisschool in Merksem en medestichter en secretaris van de Bond gepensioneerde leerkrachten

Groot-Antwerpen. In al die functies kwam hij in contact met vele geestelijken uit het katholieke onderwijs. En bovendien trad zijn oudste dochter in bij de Zusters van O.L.Vrouw. 't Jolles liefde voor de geschiedenis blijkt uit nog een andere functie: hij was ooit secretaris van de Kring voor Heemkunde uit Merksem.

Het Fonds van Maurice 't Jolle werd ondertussen geklasseerd door Hilde De Boeck, Robert Huybrechts en Magda Vanbrabant. De toegang kan geraadpleegd worden via <http://centrumfamiliegeschiedenis.be/bidprentjes> en bevat naam, voornaam, geboorteplaats, geboortedatum en eventuele bijzonderheden (martelaar, verplicht tewerkgesteld, oorlogsslachtoffer...)

Schenken zijn welkom

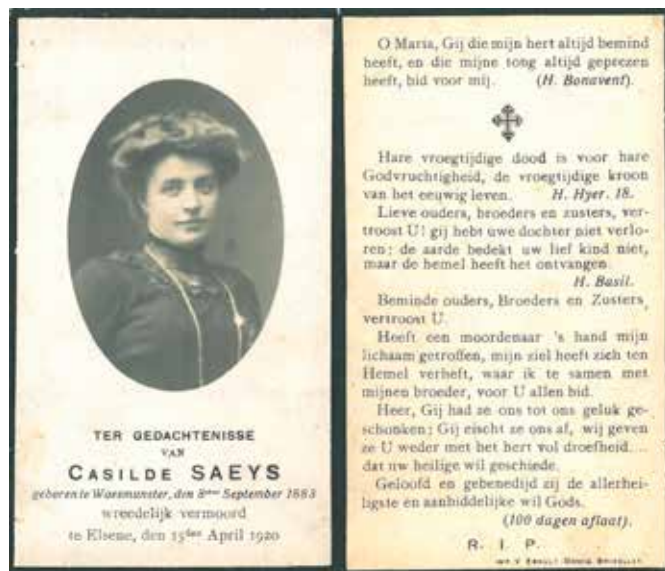
De documentatiecentra van Familiekunde Vlaanderen bewaren deze genealogische bronnen met veel zorg en maken ze toegankelijk voor de familievorser. Schenkingen, zoals die van de families De Brouwer en 't Jolle, worden met veel dankbaarheid aanvaard. Wie een verzameling, groot of klein, wil schenken, kan contact opnemen met het documentatie- en studiecetrum voor familiegeschiedenis, van Heybeeckstraat 3, 2170 Merksem, telefonisch elke werkdag bereikbaar van 8.30 tot 17 uur op 03/646.99.88, of via mail administratie@familiekunde-vlaanderen.be.

“Vreeselijke misdaad te Elsene. Een dienstmeid door bandieten vermoord”

Tijdens haar werkzaamheden trok het bidprentje van Casilde Saeys uit het 'Fonds De Brouwer' de aandacht van Gerd. Casilde werd immers *wreedelijk vermoord* te Elsene, den 15den April 1920. Gerd was zinnens meer informatie over deze moord op te zoeken in de Koninklijke Bibliotheek van België, maar zover is ze dus nooit gekomen. Hierbij licht Maite De Beukeleer, stagiaire bij Familiekunde Vlaanderen, toch een tipje van de sluier op.

Casilde Marie Saeys werd op 7 september 1883 (op haar bidprentje staat 8 september 1883) geboren te Waasmunster. Haar vader Domien was een veertig jaar oude schoenmaker (geboren op 9 augustus 1843 te Waasmunster en er overleden op 24 juni 1925), haar moeder Berlinde Vlaminck was toen 38 jaar oud (geboren op 12 mei 1845 te Waasmunster en er overleden op 19 december 1922). Casilde kon als meid aan de slag bij het gezin Vandevelde, dat in de Edmond Picardstraat in Brussel woonde. Het is daar dat ze op donderdag 15 april 1920 verrast werd door een inbreker, die haar op meedogenloze wijze neerstak. Op amper 36-jarige leeftijd werd de meid “wreedelijk vermoord”, zoals het op haar bidprentje staat. Het verhaal beroerde velen. Wat er net gebeurde, kan achterhaald worden in het weekblad *De Volksstem* en de krant *Vooruit*.

Het echtpaar Vandevelde was niet thuis op die noodlottige donderdag. Ze werkten in hun magazijn in de Koningsstraat in Brussel. Hun meid, Casilde Saeys, was alleen met het hondje in hun huis in de Edmond Picardstraat in Elsene. Tussen 14 en 15 uur stond ze aan de deur te keuvelen met de meid van de burens, en hoorde daarom de telefoon van een vriendin niet. Zij belde om te vragen of Casilde klaar was om naar de bioscoop te gaan. Omdat Casilde de telefoon niet opnam, besloot

de vriendin om even langs te gaan. Toen ze aanbelde, opende niemand de deur en hoorde ze enkel het hondje blaffen. Ze veronderstelde dat Casilde er niet was en ging dan maar terug naar huis. Rond halfacht 's avonds kwamen meneer en mevrouw Vandevelde thuis. Ze kregen de deur moeilijk open, er lag iets in de weg. Na veel duwen lukte het hen toch. Ze deden het licht aan en zagen dat het het tapijt uit hun slaapkamer was. Er was iets in het tapijt gewikkeld. Ze openden het en vonden hun meid met een messteek in de borst en in de rug. Het wapen stak nog tot aan het hecht in haar rug. Van de dader was geen spoor. Wat was er die namiddag gebeurd?

Nog diezelfde avond kwamen onderzoeksrechter Gorbay en zijn agenten langs in de Edmond Picardstraat. Zij stelden vast dat Casilde verrast werd door een inbreker. Ze wilde vluchten, maar werd in de trapzaal gevat en neergestoken, waarna ze van de trap rolde. De inbreker nam het tapijt uit de slaapkamer van meneer en mevrouw Vandevelde en wikkeld het rond de meid. Daarna doorzocht hij het huis naar buit. Hij had alle meubels opengebroken en doorzocht, maar vond niets van waarde. Hij nam enkel wat kledij en schoenen mee, goed voor amper 125 frank. De achterdeur stond open, dus kon de dief over de tuinmuur klimmen en verdwijnen. Waar hij heengegaan is of wie het was, daar kon de onderzoeksrechter geen antwoord op vinden.

Op vrijdag kwam Gorbay terug. Hij ondervroeg de landbouwers die velden hadden achter de tuinmuur en er op donderdag aan het werk waren, maar zij hadden niets gezien. Daarna bedacht hij zich dat de moordenaar wel heel gemakkelijk binnengeraakt was. Misschien kende Casilde hem en had ze hem zelf binnengelaten? Gorbay ondervroeg haar vriendinnen, maar zij konden niet bedenken wie het zou kunnen zijn geweest. Op de meubels vond hij vingerafdrukken, maar zonder verdachte waren die niet veel waard.

Op zaterdag bereikten enkele getuigenissen het politiekantoor. Een schildersgast die op het moment van de misdaad in de Edmond Picardstraat aan het werk was, verklaarde dat hij enkele dagen voordien Casilde en de meid van de burens met een onbekende man gezien had aan de deur van het huis. Hij kon alleen een vage beschrijving geven. Toen Gorbay de meid van de burens ondervroeg over de moord, verklaarde ze dat ze niets gezien of gehoord had. Nochtans konden de burens heel goed horen wat er gebeurde ten huize Vandevelde. Hij vond het ook verdacht dat ze de dag na de moord gewoon aan het werk ging alsof er niets gebeurd was, en niet eens treurde om de dood van haar buurmeisje. Hij vroeg wie de man was die enkele dagen voordien met haar en Casilde had gepraat. De meid verloor haar kalmte en probeerde zich eruit te liegen, maar slaagde er niet in een geloofwaardig verhaal te vertellen. Ze werd opgepakt.

Ook aan de verklaring van een zekere Adolf Friant werd zwaar getild. Hij had aan zijn moeder toegegeven dat

